

BMS001003020
S0150
Griize Literatuur

S150

de toekomst
van kunst en cultuur

83-66^a

vervolg-adres aan het nederlandse parlement

83-66^a

351.854:7/8.353:336.121.5

de toekomst
van kunst en cultuur

S 150

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel.: 243736/243737/243738/243739

vervolg-adres aan het nederlandse parlement

Colofon:

Samenstelling en redactie: Ryclef Rienstra (Federatie van Kunstenaarsverenigingen), Yvonne van Baarle (Raad voor de Kunst), Berend Jan Langenberg (Vereniging van Nederlandse Toneelgezelschappen), Nico Klous (Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars BBK) en Willem Wanrooij (Kunstenbond FNV).

december 1982.

INHOUDSOPGAVE

Bezuinigingen op de kunsten: de lawine rolt.

1. Een wet op het kunstbeleid
2. Het terrein van de scheppende kunsten
3. De sociaal-economische positie van kunstenaars
4. De lagere overheden

Perspectievenschets

1. Film
  2. Video
  3. Fotografie
  4. Scheppende toonkunst
  5. Letterkunde
  6. Beeldende Kunst
  7. Grafische vormgeving
  8. Interieurarchitectuur
  9. Toneel
  10. Mime
  11. Dans
  12. Muziekdramatische Kunst
  13. Jazz en geïmproviseerde muziek
  14. Orkesten
  15. Kamermuziek
  16. Popmuziek
  17. Kunstzinnige Vorming
  18. Musea
  19. Accommodaties
- Tot slot
Lijst van betrokken organisaties

BEZUINIGINGEN OP DE KUNSTEN: DE LAWINE ROLT

Voor de tweede keer besteedt de Vaste Commissie voor WVC van de Tweede Kamer een Uitgebreide Commissievergadering (UCV) aan de kunstenbegroting. Voor de tweede keer reageert een groot aantal organisaties daarop in een gezamenlijk adres aan het parlement.

Ging het tijdens de eerste UCV op 18 januari 1982 om de begrotingsbehandeling 1982, op 13 december 1982 is de begrotingswet 1983 aan de orde. In de tussentijdse tijd zijn de bezuinigingen in de kunstsector, die januari 1982 nog het begin van een lawine leken te zijn, op gang gekomen. Dit in weerwil van goede voornemens, aangenomen amendementen en een regeerakkoord, dat spreekt van 'de kunsten relatief ontzien'. De bezuinigingen vinden gewoon voortgang, op alle overheidsniveaus. Zoals bij een echte lawine het geval is, trekt de een de ander mee, bergafwaarts.

Dat wederom een UCV plaatsvindt, is een goede zaak. Dan kan de balans worden opgemaakt en worden gezien welke mogelijkheden er zijn om de negatieve ontwikkelingen een halt toe te roepen. In dit adres geven de gezamenlijke organisaties inzicht in de ontwikkelingen die de voortgaande bezuinigingen teweeg brengen in de verschillende kunstdisciplines. Daarvoor is een perspektievenschets opgesteld. Daaruit valt op te maken dat drie vragen die in het vorige adres aan het parlement werden gesteld, nog steeds van toepassing zijn. Wij vragen het parlement wederom:

- a. De bezuinigingen op het kunstenbudget tegen te houden en een perspektievennota af te dwingen voor het kunstbeleid;
- b. In afwachting daarvan een financiële buffer op te werpen tegen de acuut dreigende aantasting en verschraling van het kulturele klimaat;
- c. Een afzonderlijke wet voor de kunsten in te stellen.

Op de problematiek in meer algemene zin zal nu eerst in onderstaande worden ingegaan.

1. EEN WET OP HET KUNSTBELEID

In het vorige adres werd aangedrongen op een afzonderlijke wet voor de kunsten. De toenmalige Minister Van der Louw pakte deze vraag op, - nadat ook de Vaste Kamercommissie zich in deze zin had uitgelaten - en vroeg de Raad voor de Kunst en de Harmonisatieraad Welzijnsbeleid om advies. Dat Minister Brinkman al heel snel na zijn ambtsaanvaarding zich negatief over de wenselijkheid van een kunstenwet heeft uitgelaten, vervult de kunstwereld met zorg. Alvorens de Minister zijn standpunt terzake bepaalt, dient het advies van de Raad voor de Kunst - dat nog deze maand verschijnt - en het advies van de Harmonisatieraad Welzijnsbeleid afgewacht te worden.

2. HET TERREIN VAN DE SCHEPPENDE KUNSTEN

Hoewel veel parlementariërs toegeven dat in tijden van financiële druk de scheppende kunsten als eerste moeten worden beschermd, richt deze intentie in de praktijk helaas niets uit. Mede door de bezuinigingen op grond van de voorjaarsnota 1982 werden aanzienlijke bedragen uit deze kwetsbare sektor gelicht, zoals bij film, experimenten en ad hoc produkties toneel. De scheppende kunsten blijken bij gebrek aan consistent beleid, in tijden van bezuinigingen vogelvrij verklaard. Het zou goed zijn het terrein van de scheppende kunsten waar voor een groot deel kunstvernieuwing tot stand komt, tot verboden bezuinigings-terrein te verklaren en dit gebied streng te bewaken.

3. DE SOCIAAL-EKONOMISCHE POSITIE VAN DE KUNSTENAARS

Het specifieke karakter van de beroepsuitoefening door kunstenaars blijkt in de praktijk van de sociale en fiscale wetgeving veel problemen te geven.

Kunstenaars die werknemer zijn in de zin van de werknemersverzekeringen hebben ogenschijnlijk dezelfde rechten als andere werknemers. Ogen-schijnlijk, omdat de uitvoering van de bestaande wetgeving voortdurend het beeld geeft van een ernstige achterstelling van deze groep kunstenaars. Maar ook de als zelfstandige werkzame kunstenaars kampen met grote problemen, waarbij de onlosmakelijke verbinding tussen de kosten van levensonderhoud en de beroepskosten één van de grootste knelpunten vormt bij het toegankelijk maken van de normale sociale voorzieningen. Wij dringen er daarom op aan dat het specifieke karakter van de beroepsuit-oefening van kunstenaars daadwerkelijk erkend wordt. Deze erkenning dient tot uiting te komen in een op de beroepspraktijk van de kunstenaars toegesneden regeling voor de kosten van levensonderhoud en be-roepskosten.

De contouren van een dergelijke regeling zouden ondergebracht moeten worden in een, ook onder 2 door ons bepleite, meer omvattende kunstwet.

4. DE LAGERE OVERHEDEN

De bezuinigingen die de rijksoverheid inzet, krijgen hun vervolg bij de lagere overheden. Of dit nu de herstructurering van het orkesten-bestel betreft, of de kortingen op de uitkeringen uit het Gemeente-en Provinciefonds, duidelijk wordt dat wat de rijksoverheid beslist niet op zichzelf staat. Ter bewaking van de kwaliteit heeft het rijk een bijzondere rol te vervullen; hier ligt uiteindelijk de verantwoor-delijkheid. Vandaar dat het bevreesdheid wekt dat tal van ontwikkelin-gen, met konsekwenties voor de lagere overheden worden ingezet zonder dat voorafgaand overleg wordt gepleegd met de betreffende instanties, of dit nu de VNG, het IPO of de afzonderlijke provincies en gemeenten betreft.

In het vorige adres is uitvoerig ingegaan op de bezuinigingen bij de gemeenten. Thans zal de aandacht vooral uitgaan naar kortingen op de provinciale budgetten. Daarmee wil geenszins gezegd zijn dat in de be-grotingsopstellingen van de gemeenten de kunsten voor 1983 worden ont-zien. Hoewel het op dit moment te vroeg is om na te gaan hoe het er in 1983 daadwerkelijk met de kunst op gemeentelijk niveau voorstaat, wij-zen de beleidsvoornemens, die konden worden gepeild, in de richting van een voortgaande uitholling van de gemeentelijke financiering van kunst en cultuur. Wat de provinciale overheden betreft, in onderstaande wor-den van verschillende provincies slechts ter illustratie enkele voor-beelden genoemd. Wat bij de provincie Friesland opvalt is dat de be-hoefte aan muziekonderwijs in grote tegenstelling staat tot het aantal uren dat hiervoor is toegestaan. Voorgesteld wordt het subsidie aan het regionaal jeugdorkest in te trekken, daar men van mening is dat deze bovenprovinciale activiteit in zijn geheel door het rijk bekostigd dient te worden. De provincie Gelderland maakt er gewag van dat de vo-lumekorting op de rijksbijdrage (van 6,6% voor het sociaal-kultureel werk in 1982), samen met een eigen bezuinigingsmaatregel in deze sek-tor, voor 1983 neerkomt op een bedrag van f 312,482.- De provincie Overijssel heeft het subsidie voor de provinciale kunstaankopen ver-laagd en gelden geschrapd die bestemd waren voor experimenten waarbij

kunstenars worden ingeschakeld in ontwerp- en bouwprocessen. Zeeland zet veel van zijn kunsten overboord: het subsidie aan het Zeeuws instituut voor kunstzinnige vorming en de Zeeuwse muziekschool (in 1980 nog voor een bedrag van f 533,550.- gesubsidieerd) zal worden stopgezet ten behoeve van andere activiteiten. Ook de provincie Noord-Brabant kent in 1983 minder geld toe aan de kunsten. Op tal van posten (uitbreiding kunstkollektie, muziekonderwijs, vervaardigen van werken op het terrein van films en letterkunde, edukatieve projekten van musea etc) wordt subsidieverlaging toegepast. Gesteld wordt dat de eigen taakopvatting begrensd wordt o.a. door de taakopvatting van de andere overheden mbt kunst en oudheidkunde. En de druk op de provinciale kunstenpot zal nóg groter worden als het rijk zijn reorganisatie van het orkestenbestel doorzet. De provincie Noord-Holland ziet het aantal symfonische konser-ten en koorbegeleidingen teruggebracht. Grote vraagtekens worden geplaatst achter de financiële herschikking van middelen, zoals gesteld in de rijksbijdrageregeling sociaal-kultureel werk, waarbij iedere overheid haar eigen verantwoordelijkheid kent. Zou bijvoorbeeld, indien de provinciale subsidie in tekorten voor kooruitvoeringen wegvalt, deze verantwoordelijkheid werkelijk door de gemeenten worden ingevuld? Ook de financiële last van het regionaal theater ziet de provincie niet gauw door andere overheden gedeeld. Konklusie: het provinciaal kunstbeleid geeft een somber beeld voor de toekomst. Het rijk dient zijn verantwoordelijkheid op te pakken.

PERSPECTIE VENSCHETS

1. FILM

In artistiek opzicht is 1982 een goed filmjaar. Veel Nederlandse films hebben dit jaar grote successen geboekt in ons land. Maar ook in het buitenland werden dit jaar op toonaangevende filmfestivals verschillende Nederlandse - korte en lange - films bekroond.

Achter deze ogenschijnlijke triomf voor de Nederlandse film in binnen- en buitenland schuilt echter een nijpende financieringsproblematiek. De overheidssteun aan filmproductie, traditioneel verdeeld via de begrotingsartikelen, korte kunstzinnige en culturele films en het Productiefonds Voor Nederlandse Films, werd in 1982 als gevolg van de Voorjaarsnota, beroofd van maar liefst 1 miljoen gulden. Dat is ruim 11% van de toch al niet riante overheidsbijdrage van 9 miljoen. Een volstrekt onbegrijpelijke daad van bezuinigingsdrift. Vooral als men zich realiseert dat de filmproductie buitengewoon arbeidsintensief is.

Ruim 60% van een filmproductiebudget wordt gevormd door loonkosten. Iedere vermindering van de overheidsbijdrage heeft een directe nadelige invloed op de werkgelegenheid en veroorzaakt onmiddellijk een extra druk op de sociale uitkeringen. Onbegrijpelijk bovendien omdat film in vergelijking met andere kunsten relatief al het minst wordt bedeed door de overheid. Terwijl elke gulden die de overheid aanwendt ter ondersteuning van de Nederlandse filmproductie via verschillende kanalen meervoudig in de Staatskas terugvloeit.

De totstandkoming van Nederlandse films is in niet onbelangrijke mate afhankelijk van particuliere investeerders. Ontbreekt een financiële garantie van het Productiefonds dan is het voor een filmproducent nauwelijks mogelijk voor zijn filmproductie particulier kapitaal aan te trekken. Deze noodzakelijke particuliere investeringen zijn deels afkomstig van film distributie bedrijven. Komt door de bezuiniging op de overheidsbijdrage, een Nederlandse film niet tot stand, dan koopt een distributeur noodgedwongen buiten Nederland aan, met als gevolg een niet onaanzienlijke kapitaalvlucht.

Naast deze economische argumenten gelden onverminderd de artistiek-inhoudelijke. Wil de Nederlandse film zich ook in artistiek opzicht blijven doorontwikkelen, dan zijn er middelen nodig om te investeren in potentieel talent. Verdere uitbouw van de onlangs voorzichtig gestarte samenwerking tussen film en televisie, is daarbij een eerste vereiste. De omroepen zullen in evenredigheid moeten bijdragen aan de totstandkoming van Nederlandse producties. Juist in een tijd waarin de televisie overspoeld dreigt te worden met buitenlands aanbod, is de in-standhouding en stimulering van de Nederlandse film als oorspronkelijk taal- en cultuurgoed, van niet te onderschatten belang. De samenwerking tussen film en televisie kan bovendien de zo vaak als noodzakelijk gevoelde creatieve doorstroming in omroepeland bevorderen.

Bezuinigingen op de productie van film leveren niks op. Het kost uiteindelijk alleen maar geld en talent. Al is de Nederlandse filmproductie in internationaal verband nog bescheiden in omvang, recente onderzoeken door het Ministerie van Economische Zaken tonen aan dat zowel in artistiek als in zakelijk opzicht de Nederlandse filmproductie nog veel perspectieven biedt als tenminste niet voortijdig dit moeizaam en zorgvuldig opgebouwd resultaat in de kiem wordt gesmoord door ondoordachte bezuiniging.

2. VIDEO

Onlangs is de Vereniging van Videokunstenaars opgericht. De bedoeling is een motor te vormen ter verwezenlijking van een gericht videobeleid. Want hoewel zich vanaf de tweede helft van de jaren zeventig zich in de technologie ontwikkelingen hebben voorgedaan waarbij video als uitdrukkingmiddel zich in een steeds grotere belangstelling van de zijde van kunstenaars kon verheugen, is een video-beleid nooit van de grond gekomen. Artistiek is in Nederland een aantal zeer indrukwekkende projecten gerealiseerd, praktisch zonder de steun van de overheid. Gaandeweg is een beperkte geldstroom op gang gekomen, zonder dat echter in georganiseerde kringen van kunstenaars of in de Raad voor de Kunst van gedachte was gewisseld op welke manier de produktie van videokunst gefinancierd zou behoren te worden. Die discussie is helaas te laat aangeslingerd, zodat beleid en zorg voor de infrastructuur ver zijn achtergebleven bij de artistieke ontwikkelingen. De instituten die kunstenaars bij hun activiteiten behulpzaam zijn, kunnen niet optimaal functioneren zonder steun; de distributie van videobanden is nog niet van de grond zodat de vraag niet effectief kan worden gemaakt; de kansen op contacten met het buitenland worden niet opgepakt en aan de behoefte aan informatie kan niet worden voldaan. Ook voor de directe produktie zijn er praktisch geen middelen. De eerste generatie beeldende kunstenaars die op video afstuderen komen op de markt met hooggespannen verwachtingen die door de avant-garde aan het einde van de jaren zeventig zijn gewekt. Wanneer video in het kunstbeleid niet wordt onderkend als artistiek volwaardig medium - een uitgangspunt zoals in 1981 in een advies van de Raad voor de Kunst over het videobeleid wordt bepleit en waarop het antwoord van de Minister tot nu toe is uitgebleven - en als vitale brug tussen beeldende kunst en film en omroep, zal de teleurstelling groot zijn.

Nederland zou tenminste aan enige tientallen videokunstenaars ruimte moeten bieden. Zo niet wordt het draagvlak voor een artistiek stimulerend klimaat te smal en zal veel artistieke 'know-how' die nu in Nederland met video is opgebouwd verloren gaan.

3. FOTOGRAFIE

De fotografie wordt door de overheid weinig consequent behandeld. De ministeriële vrees dat, doordat de fotografische techniek binnen het bereik van velen ligt, elke foto ook tot subsidiabele kunst gerekend zou moeten worden, met alle financiële consequenties van dien, is volkomen ongegrond.

Het terrein van de fotografie laat zich globaal als volgt onderverdelen:

1. de kunstzinnige fotografie, waarbij de werkelijkheid het uitgangspunt is van de fotograaf, doch niet zijn/haar doel;
2. de documentaire fotografie, waarbij de werkelijkheid het doel van de fotograaf is;
3. de fotografie in opdracht, vaak produkt-fotografie, meestal bestemd voor specifieke commerciële- of voorlichtingsdoeleinden.

Het knelpunt zit nu vooral in het gegeven dat slechts het derde gebied, dat van de commerciële fotografie, de vakfotografen een redelijke bestaanszekerheid biedt.

Veel beroepsfotografen, wier kwaliteiten juist op het gebied van de kunstzinnige of de documentaire fotografie liggen, moeten noodgedwongen hun toevlucht zoeken tot de commerciële fotografie.

Het is verheugend dat m.n. de laatste jaren in toenemende mate erkenning ontstaat voor het belang van de documentaire en kunstzinnige fotografie. De erkenning van het belang van deze vormen van fotografie loopt echter niet parallel met de financiële ondersteuning van de broepsfotografen die zich op een van deze terreinen toeleggen.

Fotografie vormt nog steeds een ondergeschoven kind van de begrotingspost Beeldende Kunst, terwijl de onder sociale zaken ressorterende Beeldende Kunstenaars Regeling nauwelijks toegankelijk is voor fotografen. Daarnaast valt te konstateren dat, daar waar musea en andere kollektievormende instellingen op hun aankoopbudgetten moeten bezuinigen, deze bezuinigingen als eerste ten koste gaan van de aankoop van fotografie. Omdat de fotografie nauw samenhangt met de werkelijkheid die de fotograaf omringt, schiet het beurzen en stipendiabeleid van de overheid voor fotografen vaak tekort.

Aan de specifieke financieringsvereisten van de beroepsfotografie kunnen naar onze opvatting alleen recht gedaan worden als fotografie als een op zichzelfstaande kunstvorm wordt erkend en er een zelfstandige financieringsvorm voor wordt gekreëerd.

4. SCHEPPENDE TOONKUNST

Het Fonds voor de Scheppende Toonkunst is dit jaar eindelijk een feit geworden.

Dit Fonds poogt de volgende voorzieningen voor componisten te realiseren: compositie-opdrachten, stipendia, meerjarige honoreringen en honoreringen achteraf van niet in opdracht geschreven composities.

Deze voorzieningen komen echter in het gedrang wanneer men zich realiseert dat de WVC-subsidie aan het Fonds voor 1982 niet de benodigde 5 miljoen, maar slechts 1,4 miljoen bedraagt. Het Fonds stelt de minister van WVC om door een gefaseerde ophoging van het jaarlijkse subsidiebedrag met 0,9 miljoen het gewenste bedrag te bereiken. Aldus zou in 1986 het bedrag van 5 miljoen (weliswaar exclusief inflatie-correctie) bereikt zijn. Een bedrag dat blijkens onderzoek onder komponisten zelfs bij zorgvuldige artistieke afweging en strenge beoordeling van de compositieaanvragen minimaal noodzakelijk is. Eerst dan is er sprake van dat het Fonds de gestelde doelen kan realiseren.

Nu met de oprichting van het Fonds erkend is dat componeren een zodanig belangrijk aspekt van onze cultuur is dat structurele subsidiëring mogelijk geworden is, zou het vanzelfsprekend getuigen als niet ook uitvoering en produktie van Nederlandse componisten bevorderd werd.

Daar houdt in dat de daartoe opgerichte stichting DoNeMus zich evenredig aan de groei van het Fonds voor de Scheppende Toonkunst dient te ontwikkelen en in staat gesteld wordt zijn produktie af te stemmen op de hoeveelheid composities die met behulp van het Fonds tot stand komen. Daarnaast zullen die groepen die jarenlang door CRM ernstig onderbe-deeld zijn, zoals het orkest De Volharding en het ASKO - groepen die zich specialiseren in het uitvoeren van hedendaagse Nederlandse composities - een betere materiële ondersteuning dienen te ontvangen, overeenkomstig het belang dat alom aan eigentijdse scheppende toonkunst wordt toegekend.

5. LETTERKUNDE

De economische druk waaronder de literaire uitgeverijen moeten werken, de snelle prijsstijgingen van het boek, en het in gevaar komen van de vaste boekenprijs zijn de factoren die de uitgave van het literaire boek in toenemende mate bedreigen. Daarmee komt een zeer belangrijk middel van cultuuroverdracht onder grote druk te staan. De Nederlandse markt voor Nederlandse en in het Nederlands vertaalde literatuur bedroeg in 1981 naar schatting $4\frac{1}{2}$ miljoen boeken ter waarde van zo'n 82 miljoen gulden. Er zijn echter duidelijk tekenen dat de verkoop van Nederlandse en in het Nederlands vertaalde literatuur daalt en terrein verliest aan de import van goedkope, vreemdtalige edities.

Een andere tendens die zichtbaar wordt is dat de uitgeverijen steeds goedkopere edities van de Nederlandse en vertaalde literatuur op de markt brengen.

Het effect van deze tendenzen is dat de inkomsten uit royalties van schrijvers sterk teruglopen.

Van een redelijke mate van bestaanszekerheid en sociale voorzieningen voor schrijvers en vertalers is in ons land nauwelijks sprake.

Zelfs de inkomenspositie van schrijvers die veel publiceren en wier kwaliteiten in de media worden bejubeld is niet zelden ronduit armzalig.

Naast royalties of het Fonds voor de Letteren vormen ook de leengelden een inkomensbron. De afschaffing van de leengeldvergoedingen m.i.v. 1983 is opnieuw een ernstige bedreiging van de inkomenspositie van nederlandse schrijvers.

Voor wat betreft de zorgelijke positie van de vertalers verwijzen wij naar het desbetreffende rapport van Mevrouw Cora Polet voor de Raad van Europa.

Behalve uitgevers en schrijvers zijn er lezers. Voor de minder koopkrachtige lezers zal de bibliotheek steeds belangrijker worden. De negatieve invloed daarvan op de verkopen en daarmee de royalties en de bedrijfsresultaten van de literaire uitgeverij maakt invoering van het leenrecht des te noodzakelijker.

In veel gevallen zal het commercieel gezien riskante repertoire als eerste onder druk komen. Er worden nogal wat boeken verliesgevend op de markt gebracht, waarvan het artistieke belang groot is. Gedeeltelijk kan dat door interne subsidiëring waarvan de literaire uitgevers in 1980 ongeveer 1,5 miljoen besteedden. Daaruit worden bijvoorbeeld vrijwel alle poëziebundels en de uitgaven van toneelliteratuur bekostigd. De literaire uitgeverij mag daarom niet in de gevarenzone komen. Gedeeltelijk is er sprake van externe subsidiëring: aanvullende subsidies voor het moeilijk uitgeefbare boek. Met relatief geringe bedragen worden waardevolle publikaties mogelijk gemaakt en wordt positief ingespeeld op werkgelegenheidseffecten in de uitgeverij, de toeleverende bedrijfstakken en de boekhandel.

Het letterenbeleid van de overheid is onevenwichtig. Aan bibliotheekwerk wordt méér geld uitgegeven dan aan het kunstbeleid als geheel.

Voor een beleid, gericht op de totstandkoming van oorspronkelijke Nederlandse literatuur zijn de volgende maatregelen noodzakelijk:

- = uitbreiding van het werk van het Fonds voor de Letteren in de richting van ondersteuning van debuten en het verlenen van opdrachten aan schrijvers;
- = maatregelen voor de versterking van de sociale positie van schrijvers en vertalers;
- = erkenning van effectuering van het leenrecht;
- = subsidiëring van literaire boekuitgaven door de instelling van

- een Fonds voor de Lezer;
- = bevordering van de produktie van Nederlands toneel- en televisie-drama;
- = verbetering van de middelen om auteursrechten van schrijvers te kunnen handhaven.

6. BEELDENDE KUNST

De sektor beeldende kunst heeft het grootste deel van de bezuiniging op de kunstbegroting voor 1983 moeten opbrengen. Vergeleken met de andere beleids-sektoren leent deze relatief kleine sektor (8% van het totaal) zich kennelijk het gemakkelijkst voor forse ingrepen en draagt meer dan 50% van de totale bezuiniging op de kunstbegroting. Dit bezuinigingsbeleid komt tot uitdrukking in:

- Het voor 1983 schrappen van de (tijdelijke) rijksbijdrageregeling Kunstuitleen (TRK), toezegging over voortzetting in '84 en '85 zijn uiterst vaag en duiden op een totale afschaffing;
- Het gebrek aan functioneren van de percentageregelingen maakt een te voeren beleid onmogelijk;
- De aangekondigde bezuinigingen - weliswaar via het departement van Sociale Zaken - op de BKR betekenen voor een grote groep beeldende kunstenaars het einde van hun beroepsuitoefening.

Van de in totaal voor 1982 door CRM begrote 19 miljoen ging 9 miljoen naar instellingen. Daarbij besteedde CRM nog eens 7.5 miljoen aan twee akademies zodat er slechts 2 miljoen beschikbaar was voor de beeldende kunstenaars.

In geen enkele andere beleidssector op de kunstbegroting is de verhouding tussen ondersteunende functies en kunstenaars zelf dermate scheef getrokken.

Om een goed beleid te voeren is het noodzakelijk dat de voorgenomen bezuiniging op de TRK voor 1983 ongedaan wordt gemaakt en dat voor de komende jaren de regeling van tijdelijk naar permanent wordt omgebouwd. Daarnaast zou herinvoering van de aankoopsubsidiereregeling kunstwerken ernstig in overweging genomen moeten worden. Percentage-regelingen moeten ook worden toegepast bij stadsvernieuwingsprojecten/renovatie enz.

De BKR dient door de overheid geaccepteerd te worden als een geïntegreerd deel van een samenhangende cultuurpolitiek.

De voorgenomen bezuinigingen op de BKR, zoals weergegeven in het regeerakkoord en geïnitieerd door het Heroverwegingsrapport (deel 15) betekenen het einde van een unieke inkomensregeling voor beeldende kunstenaars waardoor het falen van het beeldende kunstbeleid tot nu toe nog schriller aan het daglicht zou treden. Het ziet er naar uit dat de resultaten van de IVA-onderzoek zullen worden toegepast in het kader van de beleidsombuigingen van de overheid, gericht op afbouw van de BKR. De oorspronkelijke opzet van het IVA-onderzoek nl. het aangeven van een kader waarbinnen beleidslijnen uitgestippeld zouden worden, dreigt geheel terzijde geschoven te worden. Daarmee worden eerdere uitspraken van bewindslieden en leden van de volksvertegenwoordiging gelogenstraft.

7. GRAFISCHE VORMGEVING

Grafische vormgevers en illustratoren zijn voor het merendeel zelfstandigen. Voor hun inkomenspositie zijn zij afhankelijk van op-

drachten van de overheden, semi-overheid, gesubsidieerde instellingen en bedrijven en particulieren. Terwijl ook in deze sector het aantal afgestudeerden van kunstacademies bepaald niet is afgenomen is er een daling merkbaar in de opdrachtersfeer. De onderlinge concurrentie nam daardoor toe. De beschermende standaardafspraken voor tarieven worden in de praktijk vaak losgelaten (noodgedwongen) hetgeen de sociaal-economische positie van de grafisch vormgevers negatief beïnvloedt. Overal waar op produktiekosten moet worden bezuinigd dreigen risico's voor de werkgelegenheid van vormgevers en illustratoren. Teruglopende reclamebestedingen leiden tot dezelfde risico's voor degenen die werkzaam zijn in de reclamesfeer.

Auteursrechtbescherming kan voor vormgevers en illustratoren van groot ideëel en materieel belang zijn. De Stichting Beeldrecht, auteursrechtenbureau op het terrein van de beeldende kunst, is nog in haar startfase en zou stevig moeten investeren om tot een adequate bescherming en tot inning van opeisbare rechten te kunnen overgaan. Tot dusverre werd tevergeefs bij de overheid om een investeringssubsidie aangeklopt.

8. INTERIEURARCHITECTUUR

Nadat in de na-oorlogse jaren het vakgebied van de interieurarchitectuur zich snel ontwikkelde om aan de toenemende vraag van specialisatie op het gebied van afbouw en inrichting van de bebouwde omgeving tegemoet te treden, is thans sprake van een stagnatie in deze ontwikkeling.

Door de stagnatie in de bouw en de slechte economische vooruitzichten komt de beroepsuitoefening bij een nog steeds toenemende aanwas in de beroepssfeer vanuit de beroepsopleidingen in de knel.

Het hoeft geen betoog dat tussen de nauw gelieerde beroepsgroepen in het bouwproces, zoals architecten, tuin- en landschapsarchitecten, beeldend kunstenaars (percentageregeling) een spanningsveld zou kunnen ontstaan als het gaat om verdeling van de werkgelegenheid.

Omdat de meeste bureau's echter eenmansbureau's zijn, zal de daling van de omzet grote gevolgen kunnen hebben voor de totale structuur en beroepsuitoefening.

De grootste groep - de zelfstandigen - zal te maken krijgen met te weinig werk om in het levensonderhoud te kunnen voorzien.

Om te voorkomen dat de specialismes vervagen, en om te zorgen dat het beroep van interieurarchitect een volwaardige plaats inneemt in het samenstel van adviseurs, streeft men naar een aparte budgettaire invulling van afbouw en inrichting van gebouwen. Een zeer arbeidsintensieve, doch essentiële fase in het bouwproces, die in hoge mate de kwaliteit van de gebouwde omgeving tot in het detail bepaald.

Dat van regeringswege loonmatiging wordt nagestreefd en dat zij normen wil gaan stellen aan de inkomens van de vrije beroepsbeoefenaren, valt in de huidige economische situatie te begrijpen.

Dat zij tegelijkertijd de ontplooiingskansen in gevaar brengt, staat lijnrecht tegenover het zo fel begeerde werkgelegenheidsbeleid.

Een door de Beroepsvereniging van Nederlandse Interieurarchitecten onder haar leden gehouden enquête biedt duidelijke signalen. Sedert 1978 heeft een toenemend aantal bureau's te kampen met omzetsdaling, soms van méér dan 20 procent.

Uit de enquête blijkt dat 63% van de geënquêteerde bureau's op korte termijn een daling van de hoeveelheid werk resp. omzet verwachten.

Dat dit consequenties heeft voor de werkgelegenheid van de bij die bureau's aangesloten leden en aanvullend technisch personeel, lijkt geen twijfel.

9. TONEEL

Het gesubsidieerde toneel biedt per jaar gehonoreerd werk aan zo'n 1000 medewerkers verdeeld over een 40-tal meer geïnstitutionaliseerde gezelschappen en ca. 30 incidentele projecten. Daarnaast wordt een niet onaanzienlijk aantal toneelvoorstellingen gegeven door acteurs die hun inkomen ontlenen aan sociale uitkeringen.

De uitgaven van de overheid voor toneel in 1983 hebben hun invloed op zowel het lopende seizoen 1982/83, als het seizoen 1983/84. Voor het seizoen 1982/83 hebben de overheden, inclusief WVC hun toezeggingen gedaan. In weerwil van bange vermoedens vorig jaar leidden die toezeggingen ertoe dat de 19 CAO-gebonden toneelgezelschappen slechts betrekkelijk weinig arbeidsplaatsen moesten prijsgeven.

Dat beeld zal door de voorliggende begrotingen van gemeenten, provincies en rijk voor 1983 drastisch wijzigen. Een schatting leidt tot een inlevering van 150 arbeidsplaatsen ofwel 15% van de werkgelegenheid. De werklo sheid in het toneel bevindt zich overigens al op een hoog niveau: tegen de 51%.

De belangrijkste oorzaak daarvan ligt in de daling van de rijkssubsidies voor toneel in 1983/84 met f 4 mln. (i.e. 80 arbeidsplaatsen), waarvoor Proloog en Nieuwe Komedie lijken te moeten sneuvelen. De toneelwereld verzet zich daar sterk tegen.

Daarnaast springen twee andere oorzaken in het oog. In de eerste plaats de afname. De theater en andere uitkopers zijn steeds minder in staat de uitkoopsommen te betalen. De spreiding, één van de pijlers van het bestel, zakt zienderogen in elkaar. De inkomstenerving in 1983/84 zou bij afschaffing der uitkoopsommen f 3 mln. bedragen (zie VNT/VSCD "Omvallende Dominostenen", april 1982).

De tweede oorzaak is het vluchten der lagere overheden uit de instandhoudingsubsidies. Vooral bij de regionale gezelschappen (oosten en zuiden). Maar ook de randstedelijke gezelschappen zijn van dergelijke aanvallen niet vrij (Rotterdam en Den Haag).

De herverkaveling van overheidsmiddelen lijkt hier de aangewezen weg om zowel de toneelproductie als de spreiding daarvan controleerbaar te houden. De minister van WVC zou gezien zijn centrale rol in het toneelbestel daartoe het initiatief moeten nemen. Naast herverkaveling zouden bestuursovereenkomsten ook soelaas kunnen bieden.

Aparte aandacht vraagt het Kindertoneel. In Nederland worden slechts 4 kinder theatergezelschappen volwaardig gesubsidieerd. Er bestaat echter voortdurende onzekerheid om de toekomst van deze en andere kindertheatergezelschappen. De ontwikkelingssubsidies die het ministerie sommige gezelschappen twee of drie seizoenen verschaft gaat uit van de gedachte dat daarna de lagere overheden die subsidies overnemen. De praktijk laat echter zien, dat de gezelschappen het niet zonder rijkssubsidie kunnen en per gezelschappen f 100.000 per seizoen van het rijk nodig blijven hebben. De arbeidsvoorwaarden in het kindertoneel zijn door de nog gebrekkige subsidiëring minimaal tot slecht. Het verloop van het personeelbestand is daardoor groot. Tot slot, in het Tweede Heroverwegingsrapport worden mogelijkheden tot privatisering van het toneelbedrijf genoemd (i.e. entreprijsverhoging). Zo de minister op de voorhand denkt hierdoor geld te vinden is dat illusoir. Dat komt door het kleine aandeel van de entreprijzen in de totale inkomsten van het toneel en de toch nog hoge prijselasticiteit van de vraag (zie Goudriaan en De Kam, "The show is over", mei 1982).

10. MIME

Nog steeds verkeert de mime in Nederland in een financiële achtergestelde situatie.

Er zijn ca. 20 mimegezelschappen die alle mogen trachten een stukje binnen te halen van de f 4.5 mln. welke aan rijkssubsidie beschikbaar is. De regionale subsidies bedragen ca. 3 ton. Het behoeft weinig betoog dat de mime nog steeds een noodlijdende sektor is.

Hoewel het weinig origineel is een inventarisatie aan gegevens op te sommen welke bijna gelijklopend is aan die van verleden jaar geeft de realiteit ons geen andere mogelijkheden.

Slechts 4 gezelschappen krijgen subsidie op jaarexploitatiebasis.

7 andere gezelschappen ontvangen een jaarsubsidie op de titel "overgangssubsidie". Waarschijnlijk zullen bij de projectgezelschappen slechts 4 of 5 samenwerkingsverbanden voor enkele maanden een subsidie ontvangen. Ca. 10 aanvragen voor kleine projecten van samenwerkingsverbanden of personen zijn afgewezen, veelal ondanks een positief advies van de Raad voor de Kunst maar bij gebrek aan financiële middelen. Bij nagenoeg alle door de Raad voor de Kunst behandelde aanvragen werd meestal om budgettaire redenen aanmerkelijk minder geadviseerd dan was aangevraagd.

De aanvragen welke daarna door het ministerie in het subsidie werden betrokken werden op hun beurt opnieuw aanmerkelijk gekort ten opzichte van de advisering.

Aangezien er tegenover de uiteindelijke toezegging een sluitende begroting moet staan worden vele gezelschappen voor de keuze gesteld: of een zeer optimistische begroting in dienen, of de activiteiten staken. Het laatst wordt meestal niet verkozen. Eén gezelschap gaat in die optimistische planning zelfs tot 256 voorstellingen. Het behoeft geen toelichting dat de realisatie van een dergelijk aantal voorstellingen op haar beurt in strijd zou komen met de bepalingen van de te hanteren CAO. Een CAO, welke tot stand kon komen doordat het mimeveld drie jaren geleden reeds afzag van een volledige honorering en secundaire arbeidsvoorwaarden, w.o. een pensioenvoorziening. Jarenlang wordt reeds gesproken over een produktiebureau ten behoeve van de projektgezelschappen. Er bestaat bij deze groepen een grote behoefte aan een organisatie (desnoods met slechts één medewerker) die de nodige technische begeleiding geeft, waardoor de betrokkenen zich op hun vak kunnen richten en derhalve beter zouden funktioneren.

De mimemedewerkers willen zich niet langer strafbaar maken door het verrichten van werkzaamheden vanuit een WW- of bijstandssituatie.

De mime kent slechts achterstandssituatie. Thans, in de tijd van bezuinigingen, vrezin wij op korte termijn te worden gekonfronteerd met overlijdensberichten. Wij hebben de overtuiging dat dat in geen verhouding zal staan tot de financieel zorgwekkende situatie waarin Nederland verkeert. Zó arm is Nederland nu ook weer niet!

11. DANS

Het dans-aanbod in Nederland is sinds enkele jaren enorm gedifferentieerd. Klassiek en modern ballet, eigentijdse dans in vele vormen, gezelschappen richten zich specifiek op de jeugd en de folkloristische dans wordt op een professionele wijze gepresenteerd.

De internationale voorhoede positie wordt inmiddels ook door een aantal kleinere groepen gedeeld en alle professionele dansers maken regelmatig buitenlandse tournees. Er is sprake van nationale en internationale erkenning.

De overheid heeft door het volgen van de desbetreffende beleidsadviezen van de Raad voor de Kunst deze ontwikkelingen erkend en gestimuleerd. Desondanks is er nog steeds sprake van een op een aantal punten zelfs schrijnend te noemen achterstand-situatie in vergelijking met toneel- en muziekgezelschappen.

- de inkomens van dansers zijn ca. f 1.000 per maand lager dan acteurs en musici in vergelijkbare functies;
- er ontbreekt nog immer een voor alle Nederlandse dansers geldende afvloeiingsregeling bij het beëindigen van de loopbaan als danser ;
- hetzelfde geldt voor de pensioenvoorzieningen;
- tevens ontbreekt nog een hele reeks van secundaire arbeidsvoorwaarden, die in CAO's voor het Welzijnswerk en bij enkele andere kunstdisciplines reeds lang geregeld zijn.

In de begroting voor 1983 van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur is voor dans meer geld uitgetrokken (f 930.000). Daarmee zou een klein deel van de genoemde achterstand ingelopen kunnen worden.

Bij nadere beschouwing blijkt echter, dat het hier om een soort "arbeidsplaatsenplan" gaat en dat het beschikbare meerbedrag geheel is losgekoppeld van de in de te lopen achterstand. Het gaat hier om reeds bestaande arbeidsplaatsen, die tot dusver vanuit andere bronnen (vnl. het Ministerie van Sociale Zaken) gefinancierd werden.

Bovendien is het volstrekt onduidelijk hoe de genoemde toename van het budget voor dans te rijmen valt met de voorgenomen korting (van f 600.000) op de subsidies voor Het Nationale Ballet en de Nederlandse Operastichting (de verdeling van deze korting over beide gezelschappen is nog niet officieel bekend.)

Van harte kan worden ingestemd met het in de Regeringsverklaring van 22 november 1982 uitgesproken voornemen om het beroepsonderwijs in Nederland beter te laten aansluiten op de eisen van de praktijk.

12. MUZIEKDRAMATISCHE KUNST

Deze kunstvorm omvat de fenomenen Opera en Operette naast andere vormen van muziektheater die zich uit de Opera ontwikkelen. Opera en Operette worden in Nederland verzorgd door de Nederlandse Operastichting, Opera Forum en de Hoofdstad Operette, naast andere ad-hoc groepen die zich met verschillende vormen van muziektheater bezig houden.

In ons adres aan het parlement van december 1981 hebben wij sterk de nadruk gelegd op het feit, dat het hier een arbeidsintensieve kunstvorm betreft. Bij de Nederlandse Operastichting bijvoorbeeld wordt ca. 70% der totale lasten besteed aan salarissen en sociale lasten; huisvesting, theaterhuur en inwendige organisatie kosten bijna 18%. Ca. 5% wordt uitgegeven aan reis- en transportkosten. De 7% die dan resteren, vormen de kosten voor de aanmaak van alles wat op een toneel zichtbaar is (5,5%) plus de uitgaven voor reclame en publiciteit (1,5%).

Deze kunstvorm mag zich in een grote publieke belangstelling verheugen. In december 1981 hebben wij speciale aandacht gevraagd voor de gevolgen van een aantal bezuinigende maatregelen die in feite al sinds 1975 bestaan en die de budgetten van de gezelschappen langzaam uithollen. Thans doen wij een dringend beroep op het parlement zich te bezinnen op de gevolgen van een niet of niet voldoende bestaande coordinatie in de verschillende beleidsniveaus tussen de Rijksoverheid en de lagere overheden.

Met name bij de lagere overheden vindt een wildgroei aan bezuinigingen plaats. De diverse provinciale staten korten op een desastreuze wijze hun tot nu toe verleende subsidies aan kunstinstellingen met als argument dat de instandhouding van zulke instellingen geen verantwoordelijkheid voor de provincies is. Zonder ons te verdiepen in de vraag of deze stellingname juist is, hebben de maatregelen tot gevolg, dat, naast bezuinigingsmaatregelen van andere overheden, extra happen uit de steeds kleiner wordende koek worden gesneden.

Veel gemeentelijke overheden passen directe bezuinigingen toe op de subsidies van de instellingen en korten daarnaast op niet onbelangrijke wijze de budgetten van de zich in die gemeenten bevindende accommodaties. Gezelschappen als Forum en de Hoofdstad Operette - en in mindere mate ook de Nederlandse Operastichting - die in hun relatie tot die accommodatie afhankelijk zijn van uitkoopafspraken, worden dan extra getroffen wegens de verlaging van de uitkoopsommen door theaters of het besluit minder voorstellingen af te nemen.

De verschillende overheden zouden zich met elkaar moeten verstaan ten einde te voorkomen, dat beslissingen op verschillende niveaus, onafhankelijk van elkaar genomen, gevolgen krijgen, die voor de kunstinstellingen - gemeenschapsvoorzieningen als zij zijn op hun terrein - niet meer te dragen zijn.

Grote ontwikkelingen staan voor de deur. In 1983 opent het Muziektheater in Amsterdam zijn poorten. De Nederlandse Operastichting zal in de dan eindelijk bestaande eigen werk-accommodatie al haar krachten en kennis inzetten voor ontwikkelingen en initiatieven in alle facetten van deze kunstvorm; bij Opera Forum staat - mede door de voorgenomen fusie met het OFO - een nieuwe periode te beginnen, waarbij efficiency, fantasie en energie elkaar zullen aanvullen. De Hoofdstad Operette is uit het muziekdramatisch bestel niet meer weg te denken. In de minder geïnstitutionaliseerde richting ontwikkelen zich vaak zeer interessante initiatieven. Al deze activiteiten hebben elkaars artistieke impulsen hard nodig. Zonder deze impulsen loert het gevaar van steriliteit.

13. JAZZ EN GEIMPROVISEERDE MUZIEK

Het eindrapport van de door de Minister van CRM ingestelde werkgroep Jazz laat nog steeds op zich wachten. In afwachting van een te ontwikkelen beleidsstructuur voor het terrein van jazz en geïmproviseerde muziek was het rijkssubsidie voor 1981 verhoogd tot 1,1 mln. Voor 1982 werd uitgekeerd een bedrag van 1,137 mln., waarvan iets meer dan 7,5 ton ten goede kwam aan de Stichting Jazz en Geïmproviseerde Muziek in Nederland, 100.000 aan het North Sea Jazz Festival, 10.000 aan het Nationaal Jazz Archief.

Het resterende bedrag werd rechtstreeks aan Jazz ensembles uitgekeerd. In weerwil van een adequate honorering zijn betrokkenen doorgeslagen met het op hoog nivo en op aandacht trekkende wijze musiceren. Temeer wordt daarmee de noodzaak van een passende beleidsstructuur onderstreept.

Dat deel van het subsidiebedrag dat rechtstreeks naar de groepen gaat, is nog steeds zo laag dat de verdeling over de verschillende ensembles een bijzonder pijnlijk proces blijft. De adviezen van de Raad voor de Kunst leggen daarvan getuigenis af.

+ 3/4 van de begroting wordt besteed aan subsidies aan Nederlandse podia. Momenteel zijn er 50 min of meer permanente podia en een gelijk aantal dat tengevolge van subsidie-perikelen sterk fluctueert.

De SJIN publiceert jaarlijks een lijst van 'Jazz Podia in Nederland'

die steeds weer het bewijs levert van wat een ontoereikend subsidie beleid vermag te bewerken.

Vrijwel alle Jazz en Improviserende musici zijn van de podia afhankelijk. De problemen die zich hier voordoen zijn al eerder gesignaleerd: Gesubsidieerde podia waaronder kulturele centra worden van gemeente-wege besnoeid en niet gesubsidieerde podia hebben zo mogelijk nog grotere financiële problemen.

Dientengevolge komt het podiaplan in de lucht te hangen en dreigt de bestaansbasis voor de Jazz en Improviserende muziek weg te vallen.

De bestaansbasis is de facto te smal:

de te lage inkomsten staan onder sterke druk en in veel gevallen hangen sociale zekerheid en overeenkomstige fiscale status in de lucht.

De situatie wordt nog verergerd doordat de opgeschorte BTW-plicht ook de improviserende en jazz musici nog steeds boven het hoofd hangt.

In feite komt het er op neer dat jazz musici die over alle concert-inkomsten loonbelasting en sociale premies ter hoogte van + 33% van het bruto salaris betalen als werknemers beschouwd moeten worden.

Moet daar en boven nog een BTW (18%) betaald worden, dan betekent dat een desastreuze dubbele aanslag die alleen aan het brein van een al te inhalijs Staatssecretaris van financiën kan ontspruiten. Deze problemen vormen een bijzonder grote bedreiging van deze kwalitatief en artistiek belangrijke sektor van de muziek en daarom kan niet genoeg benadrukt worden dat het plan van de werkgroep Jazz op de kortst mogelijke termijn gepubliceerd en uitgevoerd moet worden.

14. ORKESTEN

In zijn brief van 21 september 1982 aan de Vaste Kamercommissie heeft minister De Boer zijn plannen bekend gemaakt ten aanzien van het orkestenbestel. Zonder overdrijving kan worden gesteld, dat deze rampzalige gevolgen zullen hebben, met name voor de provinciale orkesten. De vijf fusies, waarbij ook het Nederlands Balletorkest is betrokken, en de liquidatie van het Gewestelijk Orkest betekenen, dat het aantal resterende volledige arbeidsplaatsen $5 \times 88 = 440$ zal bedragen, terwijl dit thans 740 is. Niet minder dan 300 arbeidsplaatsen of ruim 40% zouden dus verloren gaan!

Deze plannen moeten in 1983 al leiden tot een bezuiniging van 2,4 mln. op de kunstbegroting.

De plannen zijn mede gebaseerd op de stelling, dat kultuurspreiding via de symfonieorkesten is mislukt. Na de verschijning van de orkestennota van minister Van Doorn (1976) is door de orkesten, en dan met name door de provinciale orkesten, gewerkt aan de verbreding van de activiteiten buiten het symfonische repertoire. Een tijdsbestek van zes jaar is onvoldoende om te beoordelen of een ingrijpende operatie als "kultuurspreiding" wel dan niet het gewenste succes heeft.

Wijzigingen in het orkestenbestel lijken onontkoombaar. Het grote beslag, dat de symfonieorkesten leggen op de begroting van Muziek en Dans (1982: 44 mln. op een totaal van 100 mln.) zal moeten worden teruggedrongen ten gunste van de nu slecht bedeelde muzieksectoren. Het zou echter leiden tot onbedoelde afbraak van een groot deel van het Nederlandse muziekleven, indien herstructurering van het orkestenbestel zou gebeuren op basis van de nu voorliggende plannen.

De minister wil samen met de betrokken lagere overheden werkgroepen formeren die de uitvoering van zijn plannen moeten voorbereiden. De centralistische benadering van de minister houdt echter volstrekt geen rekening met de grote verschillen tussen de betrokken provincies,

verschillen in culturele tradities en prioriteiten alsmede in omvang, aantal inwoners en podia. De gepresenteerde plannen zullen leiden tot ongekende afbouw van het aanbod, met name ten aanzien van de zo belangrijke dienstverlening aan de amateuristische sektor en de educatieve taken, en een drastische verhoging van het aantal werkloze musici. (de netto besparing is op korte termijn overigens slechts 20% van het te bezuinigen bedrag: er zal aan de werkloos geworden musici een wachtgelduitkering moeten worden betaald.)

Daarom dient aan de bovengenoemde werkgroepen een ruimere taakopdracht te worden gegeven, die als volgt zou moeten luiden: het vaststellen van een aanvaardbaar voorzieningenniveau voor de regio, waarbij het aantal symfonische concerten, concerten op kleinere podia, begeleiden (koor, opera, ballet), schoolconcerten e.d. moet worden aangegeven. De werkgroepen zullen de vrijheid moeten hebben om modellen van samenwerking te ontwikkelen naast de fusiemogelijkheid.

Indien de Kamer nu instemt met de voor 1983 begrote bezuinigingen op de symfonieorkesten, zijn de gevolgen voor het totale muziekleven niet te overzien. Elke kans op verantwoorde beslissingen, die genomen dienen te worden in goed overleg met de lagere overheden en de organisatie van werkgevers en werknemers, en waarbij betrokken dienen te worden de plannen die momenteel worden ontwikkeld ten aanzien van het totale muziekbestel, zou door aanvaarding van de nu voorliggende plannen onmogelijk worden.

15. KAMERMUZIEK

In Nederland worden jaarlijks zo'n 2000 kamermuziek-concerten gegeven. Dat betekent gemiddeld 5 à 6 concerten per avond vaak op niet traditionele plaatsen en voor niet traditioneel publiek. Volgens een onderzoeksrapport van buro Cenario combineert thans nog ruim twee derde van hen de kamermuziek met een baan aan het conservatorium of in een orkest.

Nu verdient een ensemblespeler gewoonlijk f 350,- bruto per avond waarvoor hij behalve de avond zelf, reistijd en gemiddeld zes repetities moet investeren. Voor de betrokkenen - zeker als zij uitsluitend van de kamermuziek leven - betekent dit veelal dat zij in feite hun eigen subsidiënt zijn.

Het Rijk draagt momenteel voor minder dan 2 miljoen aan de kamermuziek bij en neemt daarmee 35% van de honoraria van de kunstenaars voor zijn rekening. Alle andere kosten (65% der honoraria, accommodatie, organisatiekosten en overheads) zijn voor rekening van de lagere overheden en publiek. Deze voor het rijk gunstige verhouding tussen geïnvesteerde gulden en het uiteindelijke resultaat heeft een keerzijde. Wanneer de gemeenten afhaken door hun subsidies voor kamermuziek en/of accommodaties te verminderen dan wel stop te zetten komen de aanvullende honoraria in de lucht te hangen en wordt het gehele aanbod van de kamermuziek bedreigd.

Het is van des te meer belang dat het Fonds voor de Kamermuziek een goede start krijgt. Naar schatting zal zo'n 3,5 mln. nodig zijn om het Fonds goed te laten functioneren. De bedoeling is immers de kamermuziek een eigen financieel fundament te geven en niet op te hangen aan oneigenlijke financiering.

16. POPMUZIEK

Sinds het vorige schrijven beginnen langzamerhand de berichten binnen te druppelen over bezuinigingen in de centra waar het poppodia zijn gevestigd.

Dit is nog niet direct merkbaar voor de popconcerten daar deze toch al altijd betaald moesten worden uit de entree en bar-opbrengsten. Wel zullen, gezien deze bezuinigingen die vooral zijn gericht op huisvesting, organisatie en personeel, andere activiteiten moeten worden betaald uit deze bron van inkomsten. Dit zal direct merkbaar zijn in de gages van de popgroepen. De capaciteit van de poppodia is er nooit op vooruit gegaan om de eenvoudige reden dat ze maar een beperkt publiek binnen kunnen krijgen gezien hun grootte. Wat een groep tien jaar geleden verdiende aan gages verdient hij nu nog steeds met dit verschil dat de 1000 gulden van 1972 nu nog f 513,- waard is.

Kortom, in tien jaar tijd zijn de gages gehalveerd.

Daarom heeft de Stichting Popmuziek Nederland in haar beleidsplan 1983 aan de minister van WVC een verzoek gedaan om een subsidie van f 1.728.000 waarmee een podiumcircuit in Nederland kan worden gesteund. Het gaat dan in principe om 1728 optredens waarbij het Rijk f 1.500 per optreden subsidieert (het netto bedrag) waarbij het podium de premies en loonbelasting voor haar rekening neemt. Dit zou zich moeten afspelen op 36 podia verspreid over Nederland.

Wat betreft de ontwikkelingen van de popkollektieven zijn de vooruitzichten minder somber. Op het ogenblik worden in diverse provincies succesvolle pogingen gedaan om tot een provinciale bundeling te komen van de popkollektieven. De provincies reageren gematigd positief op deze ontwikkelingen en op de verzoeken van deze provinciale kollektieven om een duidelijk beleid ten aanzien van de popmuziek in de provincie en de daaraan verbonden aanvraag om subsidiëring van bepaalde activiteiten.

De Stichting Popmuziek Nederland heeft een subsidie voor 1983 van f 250.000 die als volgt verdeeld kan worden f 100.000 van AK/KV en f 50.000 uit het werkgelegenheidsplan.

De door WVC goedgekeurde personeelskosten zijn f 206.000 en de organisatiekosten zijn f 44.000. De huisvestingskosten worden door de gemeente Amsterdam gesubsidieerd met f 70.000 evenals een éénmalige subsidie van f 210.000 voor de noodzakelijke verbouwingen die eind 1982 plaats vinden.

Er zijn dus geen financiële middelen voor de activiteiten in 1983.

17. DE KUNSTZINNIGE VORMING

De gemeentelijke welzijnsplannen en -programma's, die in het kader van de Rijksbijdragereregeling sociaal-cultureel werk zijn voorgeschreven, en zeker ook de berichten die de organisaties uit het veld bereiken, wijzen in de richting van misschien wel een halvering van de totale lessen cursusactiviteiten op muziekscholen en creativiteitscentra in de komende drie, vier jaar. Voornamelijk als gevolg van de bezuinigingen in directe zin, in zekere mate ook omdat de lessen en cursussen voor velen te duur zijn geworden. Het feit dat de tarieven door de bezuinigingen zijn opgejaagd verscherpt die vermindering van de aanmeldingen aanzienlijk.

Hoewel de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid tengevolge van de decentralisatie van dit beleidsonderdeel sterk is ingekrompen, is de kwaliteit van de kunstzinnige vorming een punt van zorg gebleven voor de minister van WVC. De regels en richtlijnen, die hierop betrekking hebben en die in eerdergenoemde rijksbijdragereregeling zijn opgenomen, getuigen hiervan. Die kwaliteit is door de uit bezuinigingsnoodzaak geboren omgang van de gemeenten met de kunstzinnige vorming in het geding. Kwaliteit niet alleen maar in de zin van de door het rijk voorgeschreven randvoorwaarden, maar ook in de zin van het complex van omstandigheden, waaronder de kunstzinnige vorming volgens zijn primaire doelstelling kan gedijen en zich ontwikkelen.

Die omstandigheden verslechteren in een razend tempo en de primaire doelstelling verdwijnt daardoor even zo snel uit het zicht.

Financiële en sociale barrières hogen zich voor de deelnemers en deelnemers weer op, waardoor binnenkort van een algemene toegankelijkheid geen sprake meer zal zijn. Waar vroeger de rijksoverheid de inzet van beroepskrachten, van beroepskunstenaars, stimuleerde, propageren de gemeenten nu in toenemende mate het vrijwilligerswerk. Tariefsverhogingen, maar ook de verschillende ingrepen in bijvoorbeeld de lestijd en het leerlingental per les op de muziekscholen verslechteren de concurrentiepositie ten opzichte van de privé-les, die dan ook terreinwinst boekt. Waarmee we teruggezet dreigen te worden naar de tijd, dat de creatieve vorming een élitaire aangelegenheid was. Uit oogpunt van kostenbesparing worden haast-reepe reorganisaties en fusies doorgevoerd, die niet alleen de stabiliteit binnen de instellingen geen goed doen, maar ook tot uiterst onzekere uitkomsten leiden.

De overdracht door de beroepskrachten, de kunstenaars, komt onder enorme spanningen te staan omdat de arbeidsrust verdwenen is. Per kwartaal, per seizoen wordt de instelling immers geconfronteerd met gedwongen lesurenvermindering met alle gevreesde gevolgen vandiën door het docentencorps. De opzet is altijd geweest dat de creatieve vorming vanuit de instellingen zou uitwaaiëren naar buurthuizen, jongerencentra, scholen en dergelijke. Sommige gemeenten kiezen nu al openlijk voor een kwalitatief minder goede begeleiding van de kunstzinnige vormingsactiviteiten bij die andere instellingen.

Er wordt, onder pressie van de subsidiënt, de hand gelicht met de eisen, die zijn gesteld aan de accommodaties. Er zal soms zo drastisch gekort worden dat erkenning van de instelling in gevaar komt omdat de noodzakelijke variatie in het aanbod onvoldoende wordt.

Voldoende aanleiding, om de minister van WVC op zijn verantwoordelijkheid voor de Kunstzinnige Vorming in ons land aan te spreken.

18. MUSEA

Het nederlandse museumwezen vormt een hechte eenheid. De spreiding over

het land en de bevolking, alsmede de onderlinge samenwerking en taakverdeling, is uitstekend. Gezamenlijk staan de 485 musea borg voor goede zorg voor het cultuurbezit en de toegankelijkheid daarvan voor het Nederlandse volk. Totaal passeren jaarlijks 14 miljoen bezoekers de toegangsdeuren van de musea. Bovendien worden er 1200 speciale tentoonstellingen van allerlei aard georganiseerd. Al dit werk wordt uitgevoerd door slechts 6000 medewerkers, waarvan 1500 als vrijwilligers.

Dit werk wordt bedreigd door onsamenhangende bezuinigingsmaatregelen, die van alle kanten op de musea afkomen. De rijksoverheid bezuinigt op de rijksmusea, de subsidies aan gemeentelijke- en provinciale instellingen en op incidentele subsidies voor museale activiteiten.

Daarboven op moeten musea inleveren, omdat de geldstromen via provincie- en gemeentefonds kleiner worden en er daardoor op plaatselijk niveau wordt ingegrepen.

De gevolgen van dit alles staan in geen verhouding tot de besparingen. Wil men het functioneren van de musea in ons land redden, dan zullen de bezuinigingen stopgezet moeten worden.

19. AKKOMMODATIES

Het geheel van podia in Nederland omvat ongeveer 100 grotere schouwburgen en 301 kleine podia. Hoewel deze instellingen meerder rechtsvormen kennen - besloten vennootschappen, stichtingen, gemeentelijke bedrijven - hebben zij één ding gemeen.

De koorden van hun beurzen zijn volledig in handen van de gemeente. De gemeenten zien zich gedwongen die koorden aan te trekken, ten gevolge waarvan de speelbudgetten van de akkommodaties verminderen. Resultaat: beperking van de openstelling, hier en daar zelfs sluiting en vermindering van de pluriformiteit van het gebodene.

(zie daarvoor enquête programmering seizoen 1982-1983 van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties).

De financiële positie van gezelschappen en orkesten wordt steeds ondergraven. (zie andere bijdragen). De sterk verminderde budgetten van de schouwburgen leiden tot een hunnerzijds noodzakelijke beperking van de uitkoopsommen, willen zij nog een breed en interessant repertoire kunnen bieden. Nu al blijkt dat er een stagnatie van de afname optreedt, die de financiële positie van de toneelgezelschappen en muziekensembles extra ondergraaft. Het betekent dat op gemeentelijk niveau opgelegde bezuinigingen directe gevolgen hebben voor de realisering van op Rijksniveau geformuleerde uitgangspunten (distributie kan onvoldoende plaats vinden). Ten gevolge van de gespreide besluitvorming waarmee de wereld van de podiumkunsten geconfronteerd wordt, is er een situatie van volslagen willekeur ontstaan. Een samenhangend (productie en distributie) en spreidend (over het hele land) cultuurbeleid wordt onmogelijk gemaakt. Wat in tijden van groeiende overheidsbudgetten in gemeenten tot stand is gekomen en is gehandhaafd in tijden van budgetstagnatie, wordt in structurele zin aangetast.

De Vereniging van Nederlandse Toneelgezelschappen (VNT) en de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties in Nederland (VSCD) pleiten daarom voor ombuiging van de geldstromen. Daarbij dient centraal te staan een evenwichtiger verdeling van de (financiële) verantwoordelijkheden tussen de te onderscheiden bestuurslagen.

Indien in een dergelijke richting niet op korte termijn maatregelen genomen worden, kunnen toneel- en muziekgezelschappen niet meer bestaan, mede vanwege het gegeven dat de podia geen middelen meer hebben om hen te laten spelen.

Om die reden zal de ingezette negatieve spiraal-beweging ten spoedigste tot stilstand gebracht worden worden.

TOT SLOT

Grotendeels voortbordurend op hetgeen in het vorige adres aan het Nederlandse Parlement is geschreven poogt deze perspectievenschets een zo breed en zo volledig mogelijk beeld te geven van de hedendaagse en toekomstige ontwikkelingen, zoals deze door de betrokken organisaties worden gezien. Daarbij is geprobeerd om voor de weinige geledingen, die op deze korte termijn niet voor dit gezamenlijk optreden konden worden gemobiliseerd, te denken. Ook was uitgangspunt om de collectiviteit van dit appèl recht te doen door middel van een in velerlei opzichten evenwichtige en - mag het zo worden gezegd - altruïstische presentatie.

VERANTWOORDING

De tekst van dit vervolg-adres kwam tot stand in samenwerking met:

Kunstenbond FNV

Federatie van Kunstenaarsverenigingen

- Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars '69 (BBK '69)
- Bond van Ensemblespelers (BES)
- Beroepsvereniging van Improviserende Musici (BIM)
- Beroepsvereniging van Nederlandse Interieurarchitecten (BNI)
- Genootschap van Nederlandse Componisten (GeNeCo)
- Beroepsvereniging van Fotografen (GKf)
- Beroepsvereniging Grafisch Vormgevers Nederland (GVN)
- Koninklijke Nederlandse Toonkunstenaarsvereniging (KNTV)
- Nederlandse Beroepsvereniging van Danskunstenaars (NBDK)
- Audiovisuele Beroepsvereniging (NBF)
- Nederlandse Kring van Beeldhouwers
- Nederlandse Vakgroep Keramisten (NVK)
- Vereniging van docenten in het muziekvakonderwijs
- Vereniging van Letterkundigen / Vakbond van Schrijvers (VvL/VvS)
- Vereniging van Beroeps Beeldende Kunstenaars Zuid-Nederland (VBBKZN)
- Vereniging van Gezelschappen van Nederlandse Beroepsoppperspelers (VGNB)

Raad voor de Kunst

Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars (BBK)

Werkgeversoverleg Podiumkunsten

- Vereniging van Nederlandse Toneelgezelschappen
- Contactorgaan Nederlandse Orkesten
- Het Nationale Ballet
- Nederlands Danstheater
- Scapino Ballet
- Internationaal Folkloristisch Danstheater
- Nederlandse Opera Stichting
- Operagezelschap Forum
- Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties
- Vereniging van Gezelschappen op Mimegebied
- Vereniging van gezelschappen van Kinder- en Jeugdtoneel "De Bundeling"

Stichting Popmuziek Nederland

Stichting Overleg Muziekonderwijsinstellingen (SOM)

Vereniging voor Creativiteitsontwikkeling (VCO)

De Nederlandse Museumvereniging

Typewerk : Raad voor de Kunst
Druk : Grafisch Bedrijf Mekka b.v.